

Ρούφος και Αιλιανός: δύο ελληνόφωνοι Ρωμαίοι μιλούν για δίαιτα και ψάρωμα.

Γεωργία Παντίδου¹, Γεώργιος Σωτηρόπουλος²
pantidou@uth.gr, gesotiro@uth.gr

¹ Φιλολόγος, Μ.Εδ., Υποψ. Διδ. Παν. Θεσσαλίας

² Φιλολόγος, Μ.Εδ. Παν. Θεσσαλίας

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία διατυπώνονται δύο διδακτικές προτάσεις σχετικά με την αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας και του Διαδικτύου στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο. Κοινός άξονας των δύο προτάσεων είναι η αξιοποίηση των κειμένων ως πηγών άντλησης πληροφοριών, οι οποίες συγκρίνονται με αντίστοιχα σημερινά «κείμενα», αλλά και ως πηγών έμπνευσης για δημιουργική έκφραση των παιδιών. Η χρήση των ΤΠΕ στις δύο αυτές διδακτικές προσεγγίσεις είναι ουσιαστική και απαραίτητη, καθώς οι στόχοι και το τελικό προϊόν απαιτούν την αξιοποίησή τους για την επίτευξη και υλοποίησή τους.

Λέξεις κλειδιά: αρχαία ελληνικά, Γυμνάσιο, αξιοποίηση ΤΠΕ.

Εισαγωγή

Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών ανέκαθεν κατείχε προνομαχική θέση σε όλα τα προγράμματα σπουδών στην ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης. Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών περιεβλήθη με υψηλό κύρος λόγω της επένδυσής του με εθνικό -και συχνά φρονηματιστικό- χαρακτήρα και της θεώρησής του ως υψηλού μορφωτικού αγαθού (Πόλκας, 2001), διαμορφώνοντας έτσι στους μαθητές/τριες μια πολύ συγκεκριμένη εικόνα και αντίληψη για την αρχαιότητα αλλά και την εκάστοτε σύγχρονη πραγματικότητα.

Η τρέχουσα τάση στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών είναι η οικοδόμηση μίας διαπολιτισμικής προσέγγισης και η προέκταση της αρχαιογνωστικής μεθόδου σε πιο σύγχρονα μονοπάτια: ανασυνθέτοντας την εικόνα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στο κοινωνικό και πολιτικό του πλαίσιο αναδεικνύονται οι διαλεκτικές διαδικασίες που οδήγησαν στη δημιουργία του μέσα από τις γόνιμες ανταλλαγές με τους προηγούμενους και σύγχρονους του πολιτισμούς, καθώς και τα κληροδοτήματά του στους επόμενους (Τσάφος, 2004).

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών συμβάλλει σε μια νέα λογική διδακτικής και παιδαγωγικής προσέγγισης του μαθήματος, καθώς οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα αναζήτησης, κριτικής επεξεργασίας και συνθετικής παρουσίασης πληροφοριών, καθώς και εξάσκησης στην αξιοποίηση ποικίλων σημειωτικών πόρων και τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων. Μ' αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται μεγαλύτερη εμπάθση και κατανόηση (Γιάννου, 2010) και καλλιεργούνται γνωστικές στρατηγικές διερευνητικού χαρακτήρα, κυρίως σε ό, τι σχετίζεται με την προσέγγιση του διαφορετικού συστήματος αξιών του αρχαιοελληνικού κόσμου και τη διερεύνηση της αλλαγής και των αιτιών αυτής ως προς στάσεις, αντιλήψεις, νοοτροπίες (Τσάφος, 2004).

ΤΠΕ και Αρχαία Ελληνικά

Τα αποτελέσματα ερευνητικών προσπαθειών και διδακτικών παρεμβάσεων δείχνουν ότι η αξιοποίηση των ΤΠΕ στα Αρχαία Ελληνικά μπορεί να επιφέρει εξατομικευμένη και παραστατικότερη διδασκαλία, ανατροφοδότηση και αφύπνιση εσωτερικών κινητήρων μάθησης, ακόμη και σε μαθητές αδιάφορους, χάρη στον παιγνιώδη χαρακτήρα και την αποφόρτιση του μαθήματος από το ειδικό βάρος που του αποδίδεται (Συμεωνίδης-Φώλια, 2009). Ταυτόχρονα αναδεικνύεται η πολυτροπικότητα και φανερώνονται διάφορες πτυχές του γνωστικού αντικείμενου, ενώ αποφεύγεται η μονολιθικότητα και η αυθεντία του σχολικού εγχειριδίου (Ζέττα, 2009; Συμεωνίδης-Φώλια, 2010).

Πολύ σημαντική κρίνεται η δυνατότητα να ζωντανεύουν τα κείμενα μέσα από τις μαθητικές δημιουργίες: ηλεκτρονικά κολάζ, πολυμεσικές παρουσιάσεις, ψηφιακές αφηγήσεις, δραματοποίηση κειμένων και βιντεοσκοπήση συγκαταλέγονται στους πιθανούς τρόπους δημιουργικής αξιοποίησης των ΤΠΕ. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται ερευνητικές προσπάθειες όπως των Νικολάου & Πλατή, όπου, στα πλαίσια έργου eTwinning με τίτλο ««Enjoy Ancient Greek and multimedia friendship», Έλληνες μαθητές Γυμνασίου δημιουργούν βίντεο για να διευκολύνουν τους Ολλανδούς συμμαθητές τους στην εκμάθηση των αρχαίων ελληνικών (Νικολάου & Πλατής, 2011).

Στη μελέτη του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (Πόλκας, 2011) σχετικά με την ένταξη των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών στο Πρόγραμμα Σπουδών της Αγγλίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση παρατηρείται ότι με την αξιοποίηση των ΤΠΕ ευνοείται η πολλαπλή αναπαράσταση της γνώσης και μετασχηματίζονται τα κλασικά κείμενα σε πολυτροπικά μαθησιακά αντικείμενα, όπου η αρχαία γλώσσα είναι ένας καθοριστικός αλλά όχι ο μοναδικός πόρος για τη δημιουργία νοήματος και την ανάγνωση των κειμένων.

Παρουσίαση των διδακτικών προτάσεων

«Δελφίνι- δελφινάκι»

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση αφορά στη 14η ενότητα του σχολικού εγχειριδίου των Αρχαίων Ελληνικών της Β' Γυμνασίου και συγκεκριμένα τη διδακτική προσέγγιση του αποσπάσματος με τίτλο «Απρόσκλητοι βοηθοί» από το έργο του Κλαύδιου Αιλιανού «Περὶ ζώων ιδιότητος» (2ος-3ος αι.μ.Χ.).

Το κείμενο του Αιλιανού επιστρέφει στο αρχικό του πλαίσιο, το οποίο αναδεικνύεται με τη χρήση του Διαδικτύου ως πηγής πληροφοριών για τον συγγραφέα και το έργο, και αντιμετωπίζεται ως πηγή για τη Φυσική Ιστορία σχετικά με την αιώνια φιλία ανθρώπου – δελφινιού και την ιδιαίτερη ευφύα του συγκεκριμένου ζωικού. Για την ανάδειξη αυτών των πλευρών χρησιμοποιείται υλικό αποτελούμενο από εικόνες και βίντεο που διατίθενται στο Διαδίκτυο και ομαδοποιούνται σε μια ενιαία υπερμεσική εφαρμογή, όπου το κείμενο του Αιλιανού διανθίζεται με υπερσυνδέσμους προς το Διαδίκτυο και με τα ενσωματωμένα βίντεο, τα οποία οπτικοποιούν την περιγραφή του τρόπου ψαρέματος με πυροφάνι και συντελούν στην πληρέστερη κατανόησή του και στη δημιουργία σχετικών αναπαραστάσεων.

Επιπλέον, οι μαθητές/τριες έχουν την ευκαιρία να δουν να ζωντανεύουν μπροστά στα μάτια τους οι σκηνές που περιγράφει ο Αιλιανός σε ένα ντοκυμανταίρ του Ζακ-Υβ Κουστό με τίτλο “The sound of dolphins” και σε δύο αποσπάσματα από τη σειρά του BBC Human Planet με τίτλο “Oceans into the blue”. Αποφεύγεται η ενδελεχής γραμματικο-συντακτική ανάλυση ενώ στη θέση της οι μαθητές/τριες καλούνται να εντοπίσουν τις ρηματικές ενέργειες και τα δρώντα υποκείμενα, ώστε να έχουν ανάγλυφη τη δομή του κειμένου και να

μπορέσουν να αποδώσουν το νόημά του. Ειδικά ως προς τα ρήματα θα κληθούν να τα διακρίνουν ως προς το χρόνο έτσι ώστε να διαπιστώσουν ότι ο Αιλιανός περιγράφει σε Ενεστώτα, όπως αρμόζει στον τρόπο της περιγραφής. Επιπλέον, όμως, με τη χρήση του Ενεστώτα το κείμενο αποκτά διαχρονικότητα, όπως θα διαπιστώσουν οι μαθητές/τριες από τα βίντεο που θα παρακολουθήσουν.

Η προσιθέμενη αξία από τη χρήση των ψηφιακών πόρων βρίσκεται στην αξιοποίηση του οπτικού υλικού από το Διαδίκτυο για την παροχή αναπαραστάσεων και τη δυνατότητα πληρέστερης κατανόησης του κειμένου, καθώς και στη χρήση του επεξεργαστή κειμένου και του λογισμικού παρουσιάσεων, τα οποία αισθητοποιούν το κείμενο τονίζοντας τα καίρια σημεία.

«Ζούμε για να τρώμε ή τρώμε για να ζούμε;»

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση αφορά στη 13η ενότητα του σχολικού εγχειριδίου των Αρχαίων Ελληνικών της Β' Γυμνασίου και συγκεκριμένα τη διδακτική προσέγγιση του αποσπάσματος με τίτλο «Η σωστή στάση στο θέμα της τροφής», κείμενο του Γάιου Μουσσώνιου Ρούφου (1^{ος} αι. μ.Χ.) ανθολογημένο από τον Στοβαίο (5^{ος} αι. μ.Χ.).

Σύμφωνα με την πρόταση αυτή, μετά τη διδασκαλία του συγκεκριμένου κειμένου και την επισήμανση πως ο Ρούφος ασχολείται με ένα πολύ επίκαιρο θέμα, τη σωστή στάση στο θέμα της τροφής, οι μαθητές/τριες θα ασχοληθούν με τη συλλογή εικόνων σχετικών με το κείμενο και θα ενσαρκώσουν μπροστά στην κάμερα τα κακά παραδείγματα που παρουσιάζονται στο απόσπασμα με έναν χιουμοριστικό τρόπο. Λόγω του ότι κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του κειμένου προέκυψε απάρεσκεια των παιδιών στο «κήρυγμα» του συγγραφέα περί διαίτας και στέρησης, αποφασίστηκε να αποδοθεί με σκηνοθετικά έμμεσο τρόπο αυτή η απάρεσκεια και το βίντεο να έχει ανατρεπτικό χαρακτήρα.

Η παραγωγή του βίντεο έγινε εντός της αίθουσας με τη χρήση του διαδραστικού πίνακα ως οθόνης προβολής των διαδικασιών δημιουργίας του βίντεο στον υπολογιστή και στα πλαίσια της συζήτησης και της λήψης αποφάσεων εκ μέρους των παιδιών σχετικά με την επιλογή των εικόνων και τη μουσική που θα πλαισιώνει τα σκηνοθετημένα στιγμιότυπα. Τελικά οι μαθητές κατέληξαν στο Συρτάκι του Μίκη Θεοδωράκη, αφού παρακολούθησαν την αντίστοιχη σκηνή στη βιντεοπύλη του tube της ταινίας “Zorba the Greek” του Μιχάλη Κακογιάννη. Ο λόγος της επιλογής αυτής ήταν ακριβώς η απόδοση του ανατρεπτικού χαρακτήρα της ταινίας των παιδιών μέσα από τον επίσης ανατρεπτικό χαρακτήρα του Ζορμπά.

Η όλη διαδικασία δημιούργησε ένα πολύ ευχάριστο παιδαγωγικό κλίμα, ανέτρεψε τα ειωθότα στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών ενώ οι μαθητές/τριες συνειδητοποίησαν ότι τα αρχαία ελληνικά κείμενα δεν είναι «ιερά» αλλά απευθύνονται σε όλους τους ανθρώπους διαχρονικά και υπόκεινται στην υποκειμενική πρόσληψη και ερμηνεία. Συνεπώς νομιμοποιείται η παιγνιώδης διάθεση και η δημιουργική ενασχόληση μαζί τους εφόσον συντελεί αποφασιστικά στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών, στη διέγερση της φαντασίας και της δημιουργικότητάς τους, εποπτικοποιεί τη γνώση με εικόνα, θεατρική και κινηματογραφική πρακτική και δημιουργεί τις τόσο απαραίτητες αναπαραστάσεις (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, 2008).

Συμπεράσματα

Ως προς τα μαθησιακά και τα παιδαγωγικά αποτελέσματα των δύο διδακτικών παρεμβάσεων η αξιολόγηση εκ μέρους των μαθητών/τριών αναφέρεται στην παροχή κινήτρων για δημιουργική ενασχόληση, στην προσέλκυση και τη διατήρηση της προσοχής,

στον ερεθισμό της γνωστικής περιέργειας και του ενδιαφέροντος και τη συνακόλουθη κατάκτηση του περιεχομένου των κειμένων με έναν πολύ ουσιαστικό, ενδιαφέροντα και εποικοδομητικό τρόπο.

Δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην καλλιέργεια γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων με ποικίλους τρόπους. Η παραστατική παρουσίαση των νοημάτων με εικόνα, βίντεο και ήχο, η οπτικοποίηση των πληροφοριών, η διαφοροποίηση στις γραμματσοειρές σε χρώμα ή μέγεθος στο σώμα του κειμένου αποτελούν θετικούς παράγοντες στην προσέγγιση του κειμένου και την εμπάθυνση σ' αυτό, ώστε να κατανοηθεί πλήρως, ακόμη και χωρίς να δίνεται μετάφραση.

Η οπτικοποίηση του υλικού και η χρήση της εικόνας γενικότερα στην εκπαιδευτική διαδικασία συντελεί στην αποσαφήνιση της σκέψης, στην ενίσχυση της κατανόησης, στην εισαγωγή νέας γνώσης, στον εντοπισμό των παρανοήσεων και στη δημιουργική σκέψη. Βεβαίως, όταν οι μαθητές/τριες καλούνται ή αποφασίζουν να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για να εκφράσουν τις δικές τους ανταποκρίσεις στα διδαχθέντα, αυτές οι δεξιότητες αναπτύσσονται πολύ πιο γρήγορα και αποτελεσματικά και συνιστούν τον οπτικό γραμματισμό, την ικανότητα να αντιλαμβάνεται, να εκφράζεται, να σκέπτεται και να μαθαίνει κανείς μέσω εικόνων (Αυγερινού, 2008).

Αναφορές

- Αυγερινού, Μ. (2008). *Visual Literacy, Web & Learning 2.0. What the digital natives want*. Εισήγηση στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας «Σύγχρονα Περιβάλλοντα Μάθησης και Παραγωγή Διδακτικού Υλικού». Βόλος, 2008.
- Γιάννου, Τ. (2010). Οι ΤΠΕ στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών. Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης. Τεύχος 3: Κλάδος ΠΠΕ02. Β' έκδοση. ΠΥ: Πάτρα, 2010.
- Ζέττα, Β. (2009). «Ένα Ανδρόγυνο στην κλασική Αθήνα». Ένα Διαθεματικό Σενάριο Διδασκαλίας με χρήση των ΤΠΕ για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας από μτφρ. Β' Γυμνασίου. *1ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»*. Βόλος, 2009.
- Νικολάου, Α. & Πλατιές, Δ. (2011). Πολυμεσική προσέγγιση των αρχαίων ελληνικών στα πλαίσια έργου eTwinning. *2ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία»*. Πάτρα, 28-30/4/2011.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου (2008). *Επιμορφωτικό Υποστηρικτικό Υλικό για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία*.
- Πόλκας, Λ. (2001). *Η διδασκαλία του μαθήματος της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στο Γυμνάσιο και το Λύκειο*. Έκδοση του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας των κειμένων του Ηλεκτρονικού Κόμβου για την υποστήριξη των διδασκόντων την ελληνική γλώσσα. Επιμ. Α.- Φ. Χρησιτίδης. Εκδόσεις Ζήτη: Θεσσαλονίκη, 2001.
- Πόλκας, Λ. (2011). *Ένταξη των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών: το Πρόγραμμα Σπουδών της Αγγλίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Μελέτη στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/θμια και Β/θμια Εκπαίδευση». Π3.1.1. Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, ΥΠΔΒΜΘ. Θεσσαλονίκη, 2011.
- Συμεωνίδης, Β. & Φώλια, Σ. (2009). Αξιοποίηση των ΤΠΕ για την κριτική και δημιουργική προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. *5ο Συνέδριο Σύρον «ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»*.
- Συμεωνίδης, Β. & Φώλια, Σ. (2010). «Αξιοποίηση των ΤΠΕ για την κριτική προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Ένα παράδειγμα». *2ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Ημαθίας «Ψηφιακές και Διαδίκτυακές Εφαρμογές στην Εκπαίδευση»*.
- Τσάφος, Β. (2004). Τα Προγράμματα Σπουδών και η δυνατότητα αναμόρφωσής τους από τον εκπαιδευτικό της πράξης. Η συμβολή του μοντέλου διαδικασίας. (Το παράδειγμα των φιλολογικών μαθημάτων). *Νέα Παιδεία*, τ.111, σ.18-25.